

Nr 116.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående återbetalning av erlagda tjänstepensionsavgifter i vissa fall vid befattningshavares avgång ur statens tjänst.

(5:e avd.)

I en inom första kammaren av herr *Lundqvist* väckt motion (I: 210) har hemställts, att riksdagen måtte *dels* medgiva, att återbetalning av erlagda tjänstepensionsavgifter må äga rum i sådana fall, då befattningshavare vid avgång ur statens tjänst icke erhållit vederlag för avgifterna, vare sig genom inbetalning till pensionsstyrelsen för beredande av pension därifrån eller i form av uppskjuten livränta, dock under förutsättning att befattningshavaren under sammanlagt minst tio år erlagt sådana avgifter och hos Konungen gör framställning om sådan restitution senast under år 1956; *dels ock* besluta, att för ändamålet erforderliga medel skola bestridas av det under 13:e huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till diverse pensioner och understöd m. m.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet, i den mån ej redogörelse härför lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Den nu väckta frågan har tidigare vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens prövning.

I en vid 1942 års riksdag väckt motion (II: 110) hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att ordinarie tjänstemän i statens tjänst, vilka avgått från tjänsten utan rätt att komma i åtnjutande av pension, måtte tillerkännas samma förmåner, som jämlikt stadgandena i *dels* § 12 i lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk den 4 juni 1920, *dels ock* § 22 av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 tillkommit tjänstemän, som senare under likartade förhållanden avgått ur statens tjänst.

I yttrande över den vid 1942 års riksdag väckta motionen avstyrkte *statskontoret* på anförda skäl bifall till motionen.

För egen del anförde *bankoutskottet* vid 1942 års riksdag (utl. nr 40) bl. a. följande.

Enligt tidigare gällande bestämmelser — liksom enligt bestämmelserna i 1907 års för vissa förvaltningsområden alltjämt gällande pensionslag — ägde tjänsteman vid avgång ur statens tjänst före uppnädd pensionsålder av annan orsak än invaliditet eller sjukdom icke någon rätt till pension på grund av inbetalda avgifter och ej heller rätt att återbekomma sådana av-

gifter. Detta var vid kommunikationsverken fallet före tillkomsten av 1920 års pensionslag; vid den civila statsförvaltningen i övrigt ävensom vid militärförvaltningen var enahanda förhållande rådande intill ikraftträdandet den 1 juli 1935 av de nuvarande civila och militära tjänstepensionsreglementena. I 1920 års pensionslag för kommunikationsverken föreskrefs, att för tjänsteman, som avgick ur tjänst utan att vara berättigad till tjänstepension, skulle kapitalvärdet av hans pensionsavgifter inbetalas från vederbörande pensionsfond till pensionsstyrelsen för beredande av pension åt honom enligt lagen om allmän pensionsförsäkring. I civila och militära tjänstepensionsreglementena hava intagits stadganden, vilka i princip innebära, att tjänstemän, som avgå ur statens tjänst utan rätt att komma i åtnjutande av pension enligt reglementena, skola försäkras till erhållande av s. k. uppskjuten livränta. Denna livränta innebär så till vida en utvidgning av motsvarande förmån enligt kommunikationsverkens pensionslag, som den avgångne därigenom erhåller vederlag — helt eller delvis — icke blott för de under tjänstetiden erlagda bidragen till pensioneringen utan jämväl för den del av den på tjänstetiden belöpande pensionen, som bekostas av staten.

Statskontoret har för sin del ställt sig bestämt avvisande gentemot motionärens förslag under hänvisning till att en retroaktiv tillämpning av nyare pensioneringsgrunder vore ägnad att ingiva starka betänkligheter. Vad statskontoret sålunda anfört är givetvis i princip riktigt. Enligt utskottets mening bör dock i undantagsfall, där så kan ske utan prejudicerande verkningar, avsteg kunna göras från den ståndpunkt, som intagits av statskontoret och som hittills tämligen konsekvent biträts av statsmakterna. Från denna utgångspunkt synes det i motionen framlagda förslaget — dock med vissa modifikationer — kunna förtjäna att tagas under övervägande. Redan återfåendet av erlagda avgifter — utan ränta därå — synes utskottet innebära en stor förmån ur befattningshavarnas synpunkt. En dylik lösning skulle dessutom medföra en betydande administrativ förenkling. Vidare synes det utskottet, att en återbetalning av avgifterna i så fall bör begränsas till att avse befattningshavare, som vid bestämmelsernas ikraftträdande allttjämt äro i livet, ävensom att återbetalningen bör göras beroende av särskild ansökan från vederbörande befattningshavare eller dennes rättsinnehavare.

Enligt utskottets mening skulle det sålunda i och för sig vara rimligt och möjligt att i modifierad form realisera den i motionen väckta tanken. Enligt utskottets mening torde emellertid denna böra göras till föremål för närmare utredning genom Kungl. Maj:ts försorg i syfte att klarlägga, huruvida och i vad mån förutsättningar föreligga för återbetalning i här avsedda fall av erlagda tjänstepensionsavgifter. Utskottet vill därför förorda, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning i ämnet och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

1942 års riksdag beslöt i enlighet med bankoutskottets hemställan att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning av den väckta frågan.

Vid besvarande den 1 juli 1948 i första kammaren av en utav herr Lundqvist framställd *interpellation*, huruvida den av 1942 års riksdag begärda utredningen hunne avslutas inom sådan tid, att eventuellt förslag till frågans avgörande kunde framläggas senast till 1949 års riksdag, anförde *chefen för finansdepartementet* i huvudsak följande.

Frågan hade varit föremål för utredning inom finansdepartementet. Det därvid framkomna materialet hade emellertid visat sig icke vara tillräckligt omfattande för en tillförlitlig redovisning av antalet personer, som skulle kunna bliva delaktiga av den av bankoutskottet ifrågasatta förmånen, eller beloppet av de pensionsavgifter, som skulle kunna komma att återbetalas. Att åstadkomma uppgifter, på vilka man med någon större grad av säkerhet skulle kunna bedöma räckvidden av det ifrågasatta medgivandet och kostnaden för dess genomförande, skulle innebära en mycket betydande arbetsbelastning för myndigheterna. För ändamålet skulle nämligen bliva nödvändigt för vederbörande myndigheter att verkställa en genomgång av tjänstematriklar och räkenskaper, vilken i de flesta fall — särskilt beträffande de stora affärsverken — skulle bliva synnerligen tidsödande och därför även kostnadskrävande. Undersökningen måste sträcka sig flera decennier tillbaka och omfatta även tid, från vilken tillförlitliga matriklar och räkenskapshandlingar ofta ej funnes bevarade. Att söka utröna i vad mån de förutvarande befattningshavarna alltjämt vore i livet komme vidare att tarva en omfattande korrespondens med pastorsämbeten m. fl. myndigheter. Den anordning med återbetalning av erlagda pensionsavgifter, som bankoutskottet ansett böra undersökas, skulle alltså vara förenad med administrativa svårigheter och olägenheter, som vore högst avsevärda och betydligt större än som kunnat förutses vid riksdagens behandling av ärendet. Med hänsyn till vad sålunda framkommit vid utredningen hade Kungl. Maj:t icke funnit skäl föreligga att för riksdagen framlägga förslag i ämnet. Beslut härom hade meddelats den 27 juni 1947.

I en vid 1949 års riksdag väckt motion (I: 157) hemställdes härefter, att riksdagen måtte medgiva, att återbetalning av erlagda tjänstepensionsavgifter finge äga rum i sådana fall, då befattningshavare vid avgång ur statens tjänst icke erhållit vederlag för avgifterna, vare sig genom inbetalning till pensionsstyrelsen för beredande av pension därifrån eller i form av uppskjuten livränta, dock under förutsättning att befattningshavaren under sammanlagt minst tre år före avgången haft anställning, som vid nämnda tillfälle varit förenad med tjänstepensionsrätt.

I utlåtande nr 9 över sistnämnda motion anförde bankoutskottet vid 1949 års riksdag bl. a. följande.

Den av Kungl. Maj:t verkställda utredningen har visat, att det ifrågasatta återbetalningsförfarandet skulle bliva förenat med synnerligen stor administrativ omgång och kräva tidsödande undersökningar från de berörda myndigheternas sida. I anledning härav har Kungl. Maj:t enligt beslut den 27 juni 1947 icke funnit skäl att för riksdagen framlägga förslag i ämnet. Med hänsyn härtill och då några nya omständigheter av betydelse för frågans bedömande icke blivit anförda i den nu väckta motionen, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka någon åtgärd i motionens syfte. Den ifrågasatta begränsningen av rätten till återbekommande av erlagda pensionsavgifter till tjänstemän, som vid avgången ur tjänst erlagt pensionsavgifter under viss minimitid, synes nämligen endast i någon mån vara ägnad att minska de i det föregående berörda administrativa svårigheterna. I varje fall kvarstår alltjämt ovissheten rörande såväl antalet av de f. d. tjänstemän, varom här är fråga, som storleken av den statsutgift, som skulle föranledas av ett bifall till motionen. Likaså saknas kännedom om vilka tjänstemannakategorier den avgångna personalen tillhört.

1949 års riksdag beslöt i enlighet med bankoutskottets hemställan, att den då väckta motionen icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Till stöd för det i den nu föreliggande motionen väckta förslaget anförs motionären bl. a. följande.

Att jag trots fragans tidigare negativa utgång ännu en gång vågar återkomma är främst beroende på att jag — väl medveten om att här icke föreligger någon juridisk skyldighet för det allmänna — dock anser det vara ett rättfärdighetskrav, att något göres från statsmakternas sida i denna fråga särskilt med hänsyn till den ytterligare skärpning av dessa gamla statstjänarens bekymmersamma belägenhet, som vållats av den allra senaste tidens starka penningvärdeförsämring.

Att nu exakt ange, hur många fall det kan gälla, är icke möjligt utan en särskild utredning. Det måste emellertid kunna tagas för givet, att det numera icke kan röra sig om något större antal. Det bör ihågkommas, att frågan har betydelse endast för personer som efter ordinarie tjänst avgått redan före år 1920, i vad gäller kommunikationsverken, och före 1935 i fråga om civilförvaltningen i övrigt.

För att emellertid i görligaste mån begränsa myndigheternas tidsödande undersökningar vill jag föreslå, att återbetalning av erlagda avgifter beslutas skola kunna ske endast i de fall, då vederbörande under sammanlagt minst tio år erlagt sådana avgifter. Vidare skulle kunna bestämmas, att en undersökning om förutsättningarna för återbetalning skulle ske först på vederbörandes personliga hemställan och att det skulle stadgas viss restitutionstid, förslagsvis fem år, inom vilken tid en dylik hemställan måste göras.

Följdes dessa förenklade linjer, skulle utredningsarbetet i väsentlig grad underlättas och, även om denna lösning icke kan anses helt idealisk, de mest ömmande fallen det oaktat kunna antagas bliva tillgodosedda.

Över förevarande motion har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, statskontoret avgivit yttrande och därvid anfört följande.

Såsom statskontoret framhållit vid ett tidigare tillfälle, då den i föreliggande motion väckta frågan var föremål för riksdagens prövning (bankoutskottet nr 40/1942) är en retroaktiv tillämpning av nyare pensioneringsgrunder ägnad att ingiva starka betänkligheter. Härtill kommer — såsom bankoutskottet med anledning av en ånyo i ämnet väckt motion erinrat i utlåtande nr 9 till 1949 års riksdag — att tidigare verkställd utredning visat, att det ifrågasatta utbetalningsförfarandet skulle bli förenat med synnerligen stor administrativ omgång och kräva tidsödande undersökningar från de berörda myndigheternas sida. Den av motionären nu förordade begränsningen av rätten till återbekommande av erlagda pensionsavgifter till tjänstemän, som erlagt dylika avgifter under minst tio år, lär enligt statskontorets mening endast i jämförelsevis ringa grad komma att minska myndigheternas svårigheter. Statskontoret vidhåller alltså sin tidigare intagna ståndpunkt till föreliggande fråga och anser förty, att motionen icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet. Det i motionen väckta förslaget innebär sakligt sett — liksom tidigare i samma ämne väckta motioner — att bestämmelserna i kommunikationsverkens pensionslag angående beredande av pension på basis av kapitalvärdet av erlagda pensionsavgifter, respektive i civila tjänstepen-

sionsreglementet angående uppskjuten livränta, skulle givas retroaktiv tillämpning på f. d. befattningshavare, vilka icke varit underkastade pensionslagens eller pensionsreglementets föreskrifter. Förslaget innefattar således ett anspråk gentemot staten, för vilket någon rättsgrund icke kan åberopas jämlikt de vid tiden för vederbörandes avgång ur tjänst gällande pensioneringsbestämmelserna; de befattningshavare, som under nämnda tid lämnat statstjänsten, ha också gjort detta i vetskap om konsekvenserna beträffande av dem erlagda pensionsavgifter. Redan av dessa skäl finner utskottet starka principiella betänkligheter kunna resas mot tanken på en åtgärd i motionens syfte. Härtill kommer att, enligt vad tidigare verkställd utredning givit vid handen, det ifrågasatta återbetalningsförfarandet skulle bliva förenat med betydande administrativ omgång samt kräva tidsödande undersökningar. Även med den i motionen i förenklings syfte förordade avgränsningen av de fall, där en återbetalning skulle kunna bli aktuell, måste såvitt utskottet kan bedöma avsevärda svårigheter komma att vållas de berörda myndigheterna på grund av den långa tidrymd, som förflutit sedan vederbörande lämnade statstjänsten.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,
att motionen I: 210 ej må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 29 april 1952.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 111.
